

SISEKAITSEAKADEEMIA
POLITSEI- JA PIIRIVALVEKOLLEDŽ

VJATŠESLAV BRAIM

LÄBIOTSIMISE ETTEVALMISTAMISE JA LÄBIVIIMISE
TAKTIKA KRIMINAALMENETLUSES.
LÕPUTÖÖ

JUHENDAJA:
PhD ANNIKA LALL

MURASTE 2013

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei- ja Piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: Aprill 2013
Töö pealkiri eesti keeles: Läbiotsimise ettevalmistamise ja läbiviimise taktika kriminaalmenetluses.	
Töö pealkiri võõrkeeles: Тактика подготовки и проведения обыска при расследовании преступлений.	
Töö autor: Vjatšeslav Braim	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
Lühikokkuvõte Lõputöö on 41 leheküljel, koosneb kahest osast ja sisaldab 1 lisa. Töö on kirjutatud eesti keeles. Võõrkeelne kokkuvõte on koostatud vene keeles. Lõputöö eesmärk on uurida, milliseid taktikalisi võtteid võib ja peab kasutama läbiotsimise ettevalmistamisel ning läbiviimisel ning millised faktorid võivad seda takistada. Eesmärgi saavutamiseks ja püstitatud uurimisküsimustele vastamiseks oli teostatud teadusliku kirjanduse analüüs ja läbi viidud empiiriline uurimus – intervjuu. Töö tulemusena selgus, et taktikaliselt õigesti ettevalmistatud ja läbiviidud läbiotsimine võib aidata koguda ümberlukkamatuid tõendeid kriminaalasjas ning vältida ja viia miinimumini ohtu läbiotsimise läbiviijate suhtes. Käesolevat lõputööd võib rakendada politseikadettide väljaõppes ja politseitöös abimaterjalina.	
Võtmesõnad: kriminalistika, kriminalistiline taktika, läbiotsimine, kriminaalmenetlus.	
Võõrkeelsed võtmesõnad: криминалистика, криминалистическая тактика, обыск, расследование преступления.	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Aivar Toompere	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Annika Lall	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. LÄBIOTSIMISE ETTEVALMISTAMISE TAKTIKA.....	6
1.1. Läbiotsimise olemus ja õiguslik regulatsioon	6
1.2. Läbiotsimise planeerimine.....	12
1.3. Läbiotsimise läbiviimine	17
2. LÄBIOTSIMISE TAKTIKA KASUTAMINE PRAKTIKAS.....	23
2.1. Läbiviidud uurimus.....	23
2.2. Läbiviidud uurimuse tulemused	24
2.3. Läbiviidud uurimuse tulemuste analüüs.....	33
KOKKUVÕTE.....	36
PE3IOME	38
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	40
LISAD	41

SISSEJUHATUS

Tänapäevases maailmas areneb kuritegevus kiiresti ja pidevalt. Kurjategijad koguvad ja kasutavad enda ja oma „kolleegide“ teadmisi ning kogemusi kuritegude toimepanemiseks. Nende professionaalsus tõuseb, nad töötavad välja uuemaid kuritegude toimepanemise skeeme, kasutavad nende toime panemiseks kaasaegseid vahendeid ja seda kõike selleks, et üle kavaldada õiguskaitse süsteemi ametnikud ja pääseda karistusest.

Ükski seadus ei avasta ühtegi kuritegu. Seadus annab politseinikule raamid, mille piires politseinik peab kuriteo avastamiseks tegutsema, kuid seadus ei anna sisu, kuidas seda teha. Kuritegevusega võitlemine on seotud kurjategijate võtetest, nõksudest ja isegi otsesest vastupanust jagu saamisega. On nii objektiivseid kui ka subjektiivseid raskusi. Kõige teravamalt ilmneb kurjategija ja uurija vastasseis kuriteo kohtueelses uurimisel.

Põhiline tõendite kogumise allikas kuriteo uurimisel on menetlustoiming, neid on mitu, kuid üks tõhusamatest ja keerulisematest menetlustoimingutest on läbiotsimine. Vaatamata sellele, kui hoolikalt kurjategija valmistub kuriteo toimepanemiseks, varjab või hävitab jälgi pärast kuriteo toimepanemist, ei osata enamasti või ei saa ta ette näha ja hävitada kõike, mis võiks olla tõendiks tema vastu. Juhindudes sellest, hoolikalt planeeritud, ettevalmistatud ja läbiviidud läbiotsimine võib anda uurijale ümberlükkamatuid tõendeid, mis aitavad kurjategija paljastada ning kuriteo avastada. Protsessuaalselt, taktikaliselt ja psühholoogiliselt on läbiotsimine väga keeruline sundiseloomuga menetlustoiming ja selle rakendamine piirab oluliselt läbiotsitava põhiõigusi ja vabadusi, kuid annab kõrgemaid tulemusi tõendite kogumises ja nende mittekasutamine on mõnikord lihtsalt võimatu. Läbiotsimine on tõendite avastamiseks üks tõhusamatest menetlustoimingutest, selle ettevalmistamisel ja läbiviimisel kriminalistika taktikaliste soovitude järgimine aitab nii koguda tõendeid kui ka ära hoida ohtu läbiotsimise läbiviijate suhtes.

See, et kuritegude kohtueelses uurimises uurimise kvaliteedi tagamine on äärmiselt vajalik, on aksioom. Tihtipeale uurija mitteprofessionaalne või äkiline suhtumine tema poolt

läbiviidava läbiotsimise vastu rikub oluliselt kriminaalasja avastamist ja tekitab olukordi, kui ametniku tervis ja elu satub ohtu. Aastal 2011 rahulikult alanud läbiotsimine Põlvamaal lõppes traagilise tulevahetusega, mille käigus kolm ametniku sai vigastada, üks nendest suri haiglas ja tule avanud isik hukkus tulevahetuses. Hiljem Kaitsepolitsei ameti peadirektor ütles intervjuus, et samal päeval viidi läbi ka mitmeid teisi menetlustoiminguid, peeti kinni mitu kahtlustatavat ning tulevahetusega lõppenud läbiotsimine oli vaid üks tolle päeva tegevuste reast. Tema sõnul, enne läbiotsimist oli kindlaks tehtud, et kuriteos kahtlustatava kodus viibib üksnes tema isa, kelle poolt ei olnud alust oodata agressiivset käitumist. See, kuidas isik sai võimaluse pääseda läbiotsimise läbiviimise ajal tulirelva juurde – on siamaani saladus.

Autori praktikas on olnud mitu tulirelvade ja lõhkeainetega seotud läbiotsimist, millest autor võttis osa ka pärast 2011. aasta Põlvamaa juhtumit. Mõnedel juhtudel taktikaliselt nõrga läbiotsimise ettevalmistamise ja läbiviimise pärast, kui kahtlustatav või tema sugulased oleksid agressiivsemad, võiks läbiotsimise tulemus olla samuti traagiline. Autori arvates antud lõputöö aktuaalsus ei kutsu esile kahtlust.

Lõputöö eesmärk on välja selgitada, milliseid taktikalisi võtteid võib ja peab kasutama läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel ning millised faktorid võivad seda takistada.

Lõputöö hüpoteesiks on: Taktikaliselt õigesti ettevalmistatud ja läbiviidud läbiotsimine võib aidata koguda ümberlökkamatuid tõendeid kriminaalasjas ning vältida või viia miinimumini ohu läbiotsimise läbiviijate suhtes.

Autor püstitab lõputöö raames järgmised uurimisülesanded:

Anda ülevaade läbiotsimise taktika ettevalmistamise ja läbiviimise nõuetest teoreetiliste allikate analüüsi põhjal.

Analüüsida Politsei- ja Piirivalveameti Kriminaalbüroo Narva kriminaalpolitseialtuse läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel taktikaliste võtete kasutamise praktikat.

Koostada ettepanekud läbiotsimise ettevalmistamise ja läbiviimise taktika nõuete rakendamise parendamiseks.

Uurimustöö eesmärgi saavutamiseks kasutas autor teoreetilist meetodit, mille käigus töötas läbi 19 allikat ning analüüsis neid. Autor kasutas empiirilist meetodit: viis läbi intervjuu 11 kriminaalpolitseiniku seas.

Uurimustöös käsitleb autor läbiotsimise olemust, milliseid taktikalisi võtteid on kasulik kasutada läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Lõputöö jaguneb kaheks põhipeatükiks, mis on liigendatud alapeatükkideks. Esimeses peatükis annab autor ülevaate läbiotsimise olemusest ja õiguslikust regulatsioonist, läbiotsimise ettevalmistamise taktikast ja läbiotsimise läbiviimise taktikast.

Teises peatükis käsitleb autor läbiviidud empiirilise uuringu käigus saadud andmeid, analüüsib neid ja teeb järeldusi.

Kokkuvõttes teeb autor järeldusi läbiotsimise ettevalmistamise, läbiviimise taktika järgimise tähtsusest ja kasust ning teeb ettepanekuid läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel taktikaliste võtete rakendamise parendamiseks.

1. LÄBIOTSIMISE ETTEVALMISTAMISE TAKTIKA

1.1. Läbiotsimise olemus ja õiguslik regulatsioon

Oma olemuselt on läbiotsimine menetlustoiming, mille eesmärgiks on leida hoonest, ruumist, sõidukist või piirdega alalt asitõendina kasutatav või konfiskeeritav objekt, kriminaalasja lahendamiseks vajalik dokument, asi või isik või kuriteoga tekitatud kahju hüvitamiseks või konfiskeerimiseks arestitav vara või laip või tabada tagaotsitav¹.

Kuna vastavalt Eesti Vabariigi Põhiseaduse §33-le kodu on puutumatu ning ei tohi tungida kellegi eluruumi, valdusse ega töökohta ega neid ka läbi otsida, välja arvatud seadusega sätestatud juhtudel ja korras avaliku korra, tervise või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks, kurjategija tabamiseks või tõe väljaselgitamiseks kriminaalmenetluses, läbiotsimise läbiviimisele ja rakendamisele on Kriminaalmenetluse seadustiku poolt antud läbiotsimise rakendamisele ranged raamid ja reeglid.

Vastavalt Kriminaalmenetluse seadustiku § 91 lg. 2, läbiotsimist toimetatakse prokuratuuri taotlusel kohtueelse uurimise kohtuniku määruse või kohtumääruse alusel, kuhu märgitakse läbiotsimise koht, aeg, eesmärk ja põhjendus. Juhul, kui on alust arvata, et kahtlustatav kasutab või kasutas läbiotsitavat kohta või sõidukit kuriteosündmuse või kohtueelse menetluse ajal või läbiotsitavas kohas või sõidukis pandi toime kuritegu või seda kasutati kuriteo ettevalmistamisel või toimepanemisel, vastavalt Kriminaalmenetluse seadustiku § 91 lg.-le 21 läbiotsimise toimetatakse prokuratuuri määruse alusel.

---

¹ Kriminaalmenetluse seadustik RT I 2003, 27, 166 välja otsitud veebilehelt https://www.riigiteataja.ee/akt/122032013017_01.01.2013.a

Edasilükkamatutel juhtudel Kriminaalmenetluse seadustik lubab läbiotsimist toimetada uurimisasutuse määruse alusel ilma kohtu loata, kuid seejärel tuleb sellest 24 tunni jooksul teatada prokuratuuri kaudu eeluurimiskohtunikule või Kriminaalmenetluse seadustiku §91 lg. 2¹ ettenähtud juhul prokuratuurile, kes otsustab läbiotsimise lubatavaks tunnistamise.

Menetluspraktika analüüs annab alust arvata, et enamuse edasilükkamatutest juhtudest võib sõnastada järgmiselt²:

- Isik on peetud kinni kuriteo toimepanemisel või vahetult pärast kuriteo toimepanemist „kuumadel jälgedel“ ning läbiotsimisega viivitamine võib viia asitõendite peitmiseni või hävitamiseni isiku kaasaaitajate poolt.
- „Kuumadel jälgedel“ uurimisel on alust arvata, et kuriteo toimepannud isik on varjul teatud konkreetsele isikule või asutusele kuuluvas ruumis või hoones.
- Viivitamatu läbiotsimise vajadus saab silmanähtavaks teise menetlustoimingu (nt ülekuulamise, sündmuskoha vaatluse, ütluste seostamise olustikuga) käigus.
- Läbiviidud jälitustoiminguga on tuvastatud, et konkreetsele isikule või asutusele kuuluvas ruumis või hoones asuvad kriminaalmenetluse jaoks tõenditena tähtsad dokumendid, asitõendid või muud kriminaalasjaga seotud, mis võivad olla teisale peidetud, hävitatud või realiseeritud kolmanda isiku poolt.
- Kui on alust arvata, et konkreetsele isikule või asutusele kuuluvas ruumis või hoones asuvad üldohtlikud ained või esemed (tulirelvad, laskemoon, lõhkeained jne)

Vastavalt Kriminaalmenetluse seadustiku § 91 lg. 6 ja 8, läbiotsimise rakendamisel tutvustatakse isikule, kelle juures läbi otsitakse, või tema täisealisele perekonnaliikmele või juriidilise isiku või riigi või kohaliku omavalitsuse asutuse, kelle juures läbi otsitakse, esindajale läbiotsimismäärust, mille kohta võetakse määrusele allkiri.

---

² Аверьянова, Т.В., Белкин, Р.С., Корухов, Ю.Г., Россинская, Е.Р.. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. Норма 2003.

Läbiotsimist rakendades tehakse ettepanek anda välja läbiotsimismääruses märgitud objekt või näidata laiba või tagaotsitava peidukoht. Kui ettepanek jäetakse täitmata või kui on alust arvata, et seda on järgitud osaliselt, toimetatakse otsinguid, vastava isiku või esindaja läbiotsimise kohal puudumisel peab kaasama kohaliku omavalitsuse esindaja³.

Erandiks on, vastavalt Kriminaalmenetluse seadustiku § 91 lg. 7 ja 21, notaribüroo või advokaadibüroo läbiotsimine: see toimetatakse ainult prokuratuuri taotlusel eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel. Notaribüroo või advokaadibüroo läbiotsimise juures peab viibima notar või advokaat, kelle juures läbi otsitakse. Kui asjaomane notar või advokaat ei saa läbiotsimise juures viibida, peab läbiotsimise juures viibima notari asendaja või teine sama advokaadibüroo kaudu õigusteenust advokaat, selle võimatuse korral teine notar või advokaat. Samuti, vastavalt osutav Kriminaalmenetluse seadustiku § 91 lg. 21 toimetada läbiotsimise ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isiku juures võib ainult prokuratuuri taotlusel eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel.

Läbiotsimise läbiviimisel, vastavalt Kriminaalmenetluse seadustiku § 92 lg.1 koostatakse läbiotsimise protokoll, kuhu kantakse ettepanek välja anda otsitav objekt või näidata laiba või tagaotsitava asukoht, vabatahtlikult väljaantud objekti nimetus, otsingute tingimused, käik ja tulemused, leitud objekti nimetus ja objekti tunnused, millel on tähtsust kriminaalasja lahendamiseks, tabatud tagaotsitava isikuandmed.

Läbiotsimise eesmärk – kuritegelikul teel saadud esemete ja väärtuste avastamine; väärtused, mille suhtes võib olla kohaldatud arest, sissemurdmise vahendid, instrumendid, seadeldised, mille abil võisid olla toime pandud kuriteod, toorikud võtmete jaoks, muukraud, riideesemed, jalanõud, mis olid kahtlustataval kuriteo toimepanemise ajal seljas; kuritegelikku sidet kajastavad dokumendid (kirjad, märkmikud, fotod), samuti dokumendid, mis hõlbustavad varastatu otsimist (ostukviitungid, pandimajade tšekid jne); dokumendid, mis ei kuulu kahtlustatavale; erinevad plaanid, skeemid, kirjapandud kuupäevad, numbrid⁴.

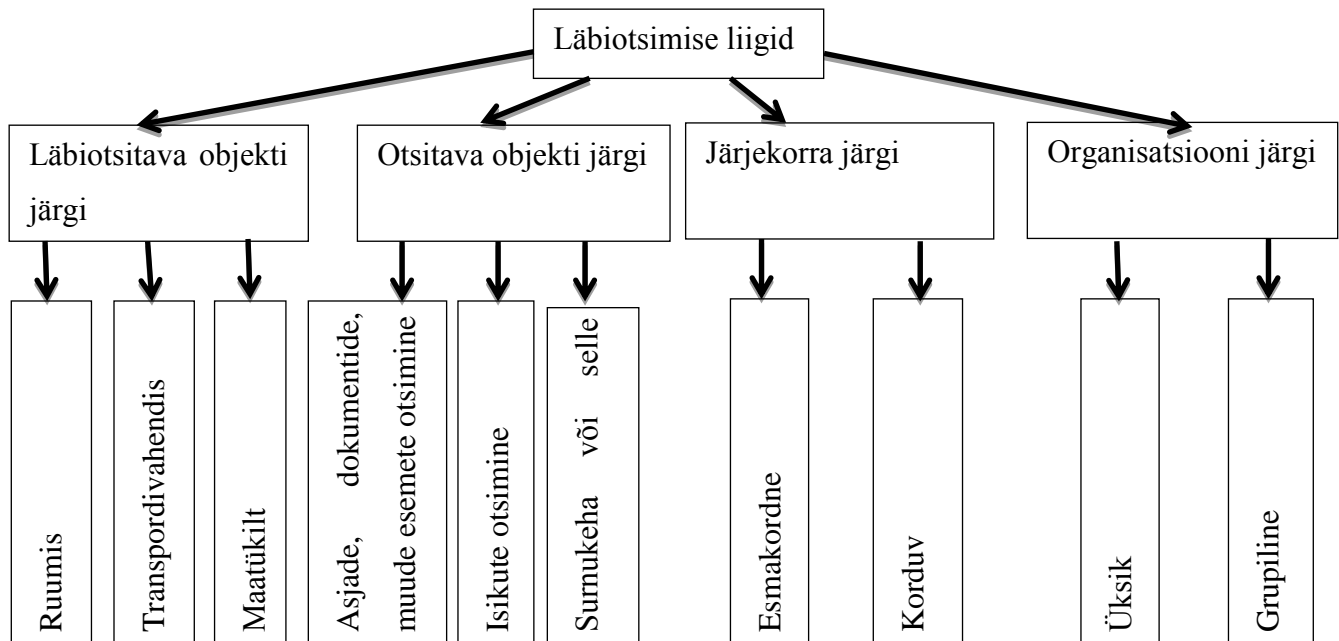
³ Kriminaalmenetluse seadustik RT I 2003, 27, 166 välja otsitud veebilehelt https://www.riigiteataja.ee/akt/122032013017_01.01.2013.a

⁴ H. Lindmäe., Menetlustaktika I, Tallinn 1995.

Läbiotsimise läbiviija peab tagama antud menetlustoimingu seaduspärasuse, kuna seaduse rikkumisega saadud tõend ei saa olla tõendina kasutatav. Peab tagama, et kõik läbiotsimise käigus saadud andmed, tihtipeale ka läbiotsimise fakt iseenesest ei saaks avaldatud, kuna kriminaalasja andmete ja menetluse käigu avaldamine võib segada või rikkuda menetlust, samuti läbiotsimise käigus teatavaks saadud eraelu puutuvate andmete või delikaatsete andmete kolmandale isikule avaldamine on vastavalt Karistusseadustiku §157 ja §157¹ kriminaalkorras karistatav.

Läbiotsimine liigitatakse neljaks grupiks⁵:

Tabel 1. Läbiotsimise liigid

Läbiotsimise objekti järgi liigitatakse läbiotsimised kolme gruppi:

- Läbiotsimine ruumis - läbiotsimiseks kasutatakse igasuguste seintega piiratud ala.

⁵ Аверьянова, Т.В., Белкин, Р.С., Корухов, Ю.Г., Россинская, Е.Р. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. Норма 2003.

- Läbiotsimine transpordivahendis - kasutatakse sõidukite (k.a. ka vee- ja õhusõidukid) läbiotsimiseks.
- Läbiotsimine maatükil - kasutatakse maastikuala läbiotsimiseks.

Otsitava objekti järgi liigitatakse läbiotsimised kolme gruppi:

- Asjade, dokumentide ning muude esemete otsimine- kasutatakse konkreetsete asitõendite otsimiseks.
- Isikute otsimine- kasutatakse tagaotsitavate või ebaseaduslikult piiratud vabadusega isikute otsimiseks.
- Surnukeha või selle osade otsimine- kasutatakse, kui on alust arvata, et läbiotsitaval objektil võivad asuda surnukeha või selle osad.

Järjekorra järgi liigitatakse läbiotsimised kahte gruppi:

- Esmakordne läbiotsimine - läbiotsimise liik, kui antud kriminaalasja raames viiakse läbiotsimine objektile läbi esimest korda
- Korduv läbiotsimine - läbiotsimise liik, mille iseärasuseks on korduva läbiotsimise läbiviimine samas kohas või sama isiku juures ning mis viiakse läbi mõjuval alusel - selleks aluseks võib olla informatsioon peidiku asukoha kohta, mis on saadud pärast läbiotsimise läbiviimist või informatsioon sellest, et läbiotsimise ajal läbiotsitavas kohas puudunud otsitavad objektid on sinna toimetatud.

Organisatsiooni järgi⁶ liigitatakse läbiotsimised kahte gruppi:

- Üksikläbiotsimine - kui antud kriminaalasja raames viiakse samaaegselt läbi ühe objekti läbiotsimine.
- Grupiline läbiotsimine- on läbiotsimise liik kui samaaegne läbiotsimise ühe kriminaalasja raames viiakse läbi erinevates kohtades või erinevate isikute juures. Antud liiki kasutatakse tavaliselt kriminaalasjades, mis on seotud kuritegelike

---

⁶ Ищенко, Е.П. Криминалистика. Краткий курс . Инфра-М 2004

ühendustega ning tihti annab see positiivseid tulemusi. Grupilise läbiotsimise puhul otsimise objekt sõltub kuritegeliku ühenduse spetsiifikast (nt narkootiliste ainete levitamise tegelev kuritegelik ühendus, sõidukite ärandamisega tegelev kuritegelik ühendus, salakauba vedamisega tegelev kuritegelik ühendus jne.) Nii korduva kui ka grupilise läbiotsimise suhtes kehtivad samad nõuded kui teiste läbiotsimiste suhtes.

Kriminalistilise taktika mõiste ja olemus on aja jooksul oluliselt muutunud, kuid nii ei ole nad leidnud ühetähenduslikku määratlust. Nii Vassiljevi arvamusel on taktika „minimaalse aja ja jõudude kulutamise optimaalset efekti omav sihipärane tegutsemise meetod uurimises⁷“, Lindmäe arvamusel on kriminalistiline taktika menetlustaktika, milles käsitletakse kriminaalmenetluse seadustiku sätetele tuginedes uurimistoimingutes ja ekspertiiside korraldamisel rakendatavaid taktikasoovitusi ja – nõudeid⁸“

Autori arvates on kõige selgemalt määratlenud kriminalistilise taktika mõistet R. Öpik: „Kriminalistika taktika on kriminalistika osa, mis kujutab endast teoreetiliste aluste ja praktiliste soovituste süsteemi tõendite kogumisele ja uurimisele suunatud uurimistoimingute ja ekspertiiside efektiivseks läbiviimiseks ja korraldamiseks⁹“.

Kriminalistiline taktika, nagu kogu kriminalistika, tekkis ja areneb nagu teadusvaldkond, mille eesmärgiks on aidata kaasa kuritegevuse vastu võitlemise praktikale ning tõsta selle efektiivsuse taset, lahendada kuritegude ennetamise ja avastamisega seotud ülesandeid.

Kuid kuritegevuse vastu võitlemise praktika ei ole ainult kriminalistika „teenindatav objekt“ vaid ka kriminalistika arengu allikas¹⁰.

Uurimistoiming on põhiline tõendite kogumise viis kriminaalmenetluses. Kuna läbiotsimine on menetlustoiming, selle läbiviimise üldised põhimõtted on seaduslikkuse ja eetika põhimõtete järgimine, juhtimise ühtsus, uurija aktiivsus ja eesmärgistatud tegutsemine, koostöö erinevate asutusesiseste struktuuride ja teiste uurimis- ja

---

⁷ Васильев, А.Н. Криминалистика 1971

⁸ Lindmäe, H. Menetlustaktika I. Tallinn 1995

⁹ Öpik, R. Kriminalistikaline taktika ja tehnoloogia I. Sisekaitseakadeemia 1998

¹⁰ Д. Н. Балашов, Н.М. Балашов, С.В. Маликов Криминалистика Инфра 2005

korrakaitseasutustega, situatsioonipõhisus, etapilisus, järjestatus, objektiivsus, täielikkus, õigeaegsus, kriminalistika tehnika vahendite kasutamine ja spetsialistide abi kasutamine¹¹.

Uurimistoimingu ettevalmistamise, läbiviimise ja fikseerimise taktikalised võtted moodustavad selle uurimistoimingu taktika, taktika eesmärgiks on tagada uurimistoimingu maksimaalne efektiivsus seaduse piires. Antud ülesande täitmiseks moodustavad taktikalised võtted gruppe uurimistoimingu staadiumite järgi¹²:

- Ettevalmistamine menetlustoimingu läbiviimiseks.
- Menetlustoimingu rakendamine
- Menetlustoimingu läbiviimine.
- Menetlustoimingu käigu ja tulemuste fikseerimine.
- Uurimistoiminguga saadud tulemuste hindamine ja nende tähtsust kriminaalasja lahendamises määramine.

1.2. Läbiotsimise planeerimine

Läbiotsimist nagu ka iga uurimustoimingu ettevalmistamise staadiumit planeeritakse. Selleks, et plaan oleks konkreetne ja korrektne, peab uurijal olema piisavalt andmeid, mis puudutavad isikut, kelle juures viiakse läbi läbiotsimine, isiksusest ja sidemetest, otsitavatest objektidest ja kohast või kohtadest, kus tuleb läbi viia läbiotsimine¹³.

---

¹¹ Örik, R. Kriminalistikaline taktika ja tehnoloogia I. Sisekaitseakadeemia 1998

¹² Балашов, Д. Н., Балашов, Н.М., Маликов, С.В. Криминалистика. Инфра-М 2005.

¹³ Аверьянова, Т.В., Белкин, Р.С., Корухов, Ю.Г., Россинская, Е.Р. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. Норма 2003

Isiku, kelle juures viiakse läbi läbiotsimine, tema isiksusest ja sidemetest peab hankima järgmisi andmeid: Isiku nimi ja perekonnanimi, tema isikukood või sünniaeg, perekonnaseis, haridus, elukutse, töökoht, karistatus/ karistamatus jne.

Väga tähtis on ka isiku suhtumine kriminaalasjasse: kas isik, kelle juures viiakse läbi läbiotsimine või tema pereliige, tuttav, naaber, töökaaslane jne on kriminaalasjas kahtlustatav. Neid andmeid arvestades hindab uurija võimalust, kas otsitav objekt antakse vabatahtlikult välja või sellest keeldutakse ning uurija hakkab valima läbiotsimise ettevalmistamise ja läbiviimise taktikat: määrab läbiotsimisgrupi suuruse ning koosseisu, kas oodatakse füüsilise kontaktiga vastupanu objektile sisenemisel või isik, kelle juures viiakse läbiotsimine, on kahtlustatava suhtes ükskõikne¹⁴.

Peab välja selgitama mitte ainult läbiotsimiskoha täpse aadressi vaid ka seda, kus isik, kelle juures läbiotsimine läbi viiakse, realselt elab, tema perekonna koosseisu, sõprade ja vanemate olemasolu ning elukohti selleks, et määrata võimalikud kohad, kuhu otsitav objekt võib olla peidetud. Samuti pakuvad huvi isiku naabrid, nende omavahelised suhted isikuga ja võimalus hankida nendelt informatsiooni isiku ning läbiotsimiskoha suhtes. On teada juhtumeid, mil naabrid jutustasid remondist läbiotsimiskohas või isiku tegutsemisest seal, tänu millele olid avastatud peidikud.

Eriti tähtis on võimalikult põhjalikult välja selgitada isiku sidemed: kellega ta suhtleb, kes käib temal külas ja kelle juures külas ta ise käib, millega isik vabal ajal tegeleb. See annab võimaluse umbkaudselt tuvastada isiku iseloomu. Väga palju annab teavet informatsioon isiku elukutse, töökoha ja oskuste kohta. Kõik need andmed võivad olla kasutatud versioonide püstitamisel otsitavate objektide võimalikust asukohast, millised ja kus kohas võivad olla ehitatud peidikud, millised isiku või tema tuttavate teadmised ja oskused võiksid olla selleks kasutatud, kes isiku tuttavatest võiks olla otsitavate objektide asukohast kursis. Samuti planeeritakse ohutuse meetmed: kogutakse informatsiooni sellest, kas isikul või tema tuttavatel on relvaluba ja relv, kas isik omab koera ning kui suur see koer on, kui palju isikuid võib läbiotsimiskohas üheaegselt viibida jne¹⁵.

---

¹⁴ Балашов, Д. Н., Балашов, Н.М., Маликов, С.В. Криминалистика. Инфра-М 2005

¹⁵ Луценко, О.А. Обыск и выемка. Процессуальный порядок, тактика и доказательное значение. Феникс 2005

Otsitavate objektide kohta andmete kogumisel peab arvesse võtma objekti liiki: kas objekt on kuriteo toimepanemise vahend, relv või lõhkekeha, ese, dokument, tagaotsitav isik, surnukeha või selle osa.

Kuriteo toimepanemise vahendi, eseme, relva või dokumendi kohta peab koguma andmeid selle nimetuse ja otstarbe kohta, võimalik materjal, vorm, suurus, kaal, värv ning lõhn, objekti individuaalsed tunnused: seerianumbrid, defektid jne. Tähtis on määrata otsitavate objektide võimalik kogus¹⁶.

Võttes arvesse otsitava objekti eripärasusi võib ehitada versioone objekti võimalikust asukohast: näiteks, kas objekt võib olla osadeks demonteeritud, ümber värvitud, kas objekti suurus või vorm võib olla muudetud. Samuti objekti omaduste tundmine võib aidata avastada objekti hävitamise jälgi: näiteks põletamise, ümbersulutamise või kontsentreeritud happega hävitamise jälgi¹⁷.

Eelmainitud andmete allikaks võivad olla kriminaalasja materjalid (kannatanu ja tunnistaja ütlused, vaatlusprotokollid, pildid jne), dokumendid, mis tõendavad objekti reaalsust (ostumüügi kviitung, tehniline pass, arve) ja sarnased objektid (näiteks sarnane objekt poes või sarnase objekti pilt Internetis). Samuti saadakse andmeid jälitustoimingute läbiviimise või salajase kaastöötaja kaasamise abil¹⁸.

Kui otsimise objektiks on tagaotsitav, surnukeha või selle osa, siis kõigepealt peab hankima isiku pildid ja detailse kirjelduse: isiku anatoomilised tunnused (sugu, vanus, kasv, kehaehitus, näo elementide kuju), anatoomilised iseärasused (armid, tätoveeringud, proteesid) ja asjad, mis võiksid otsitaval kaasas olla. Neid andmeid võib saada kriminaalasja materjalidest, jälitustoimingu tulemustest ja salajaselt kaastöötajalt saadud andmetest¹⁹.

---

¹⁶ Олейник, П.А., Сорока, В.А. Руководство для следователей Юридическая литература 1992.

¹⁷ Аверьянова, Т.В., Белкин, Р.С., Корухов, Ю.Г., Россинская, Е.Р. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. Норма 2003

¹⁸ Балашов, Д. Н., Балашов, Н.М., Маликов, С.В. Криминалистика. Инфра-М 2005

¹⁹ Ищенко, Е.П. Криминалистика. Краткий курс . Инфра-М 2004

Andmed läbiotsimise läbiviimise kohast on läbiotsimise planeerimiseks hädavajalikud. Kui on tegemist ehitisega, siis kõigepealt peab koguma informatsiooni selle asukoha, omaniku ja otstarbe kohta. Kasulik on teada ruumide paigutamise skeemi, uste ja akente kogust ning suunatust selleks, et valida viisi läbiotsimiskoha juurde märkamatult jõudmiseks selleks, et säilitada ootamatuse faktor, samuti planeerida isikkoosseisu perimeetri katmiseks ja perimeetri vajalikku suurust.

Alati peab arvestama läbiotsimiskohale pääsemist raskendavaid asjaolusid, näiteks metalluksi, trelle, valvekoeri jne ning hankida vajalikke tehnilisi vahendeid nende eemaldamiseks, samuti peab läbiotsimisgrupi koosseisu planeerima inimesi, kelle oskused ja füüsiline jõud võimaldavad nende vahendite kasutamist.

Kui on tegemist korteriga selleks, et välja selgitada selle ruumide paigutust, võib läbi vaadata samas majas 2-3 korrust üleval või allpool asuvat korterit. Loomulik, et korteriga tutvumisel selle õiget eesmärgi ei avaldata.

Kindlasti peab välja selgitama, kui palju inimesi elab või töötab läbiotsimiskohas ja milline on nende päevakord selleks, et määrata optimaalset läbiotsimise läbiviimise aega.

Maatüki läbiotsimise planeerimisel peab koguma informatsiooni selle otstarbe ja omaniku kohta, samuti peab välja selgitama, millised ehitised asuvad maatükil ning milline on nende otstarve, kas on olemas piirdeaed ja valvekoer, kas maatüki lähedal on sõidutee ning võimalus parkida sõidukeid jne. Samuti, sõltuvalt läbiotsitava territooriumi suurusest, peab läbi mõtlema sideskeemi ning ette valmistama piisavat kogust raadiosaatjaid ja nende jaoks piisava koguse kõrvaklappe, et isik, kelle juures viiakse läbi läbiotsimine või tema perekonnaliikmed ei kuuleks raadiosaatja teel edastatavat informatsiooni²⁰.

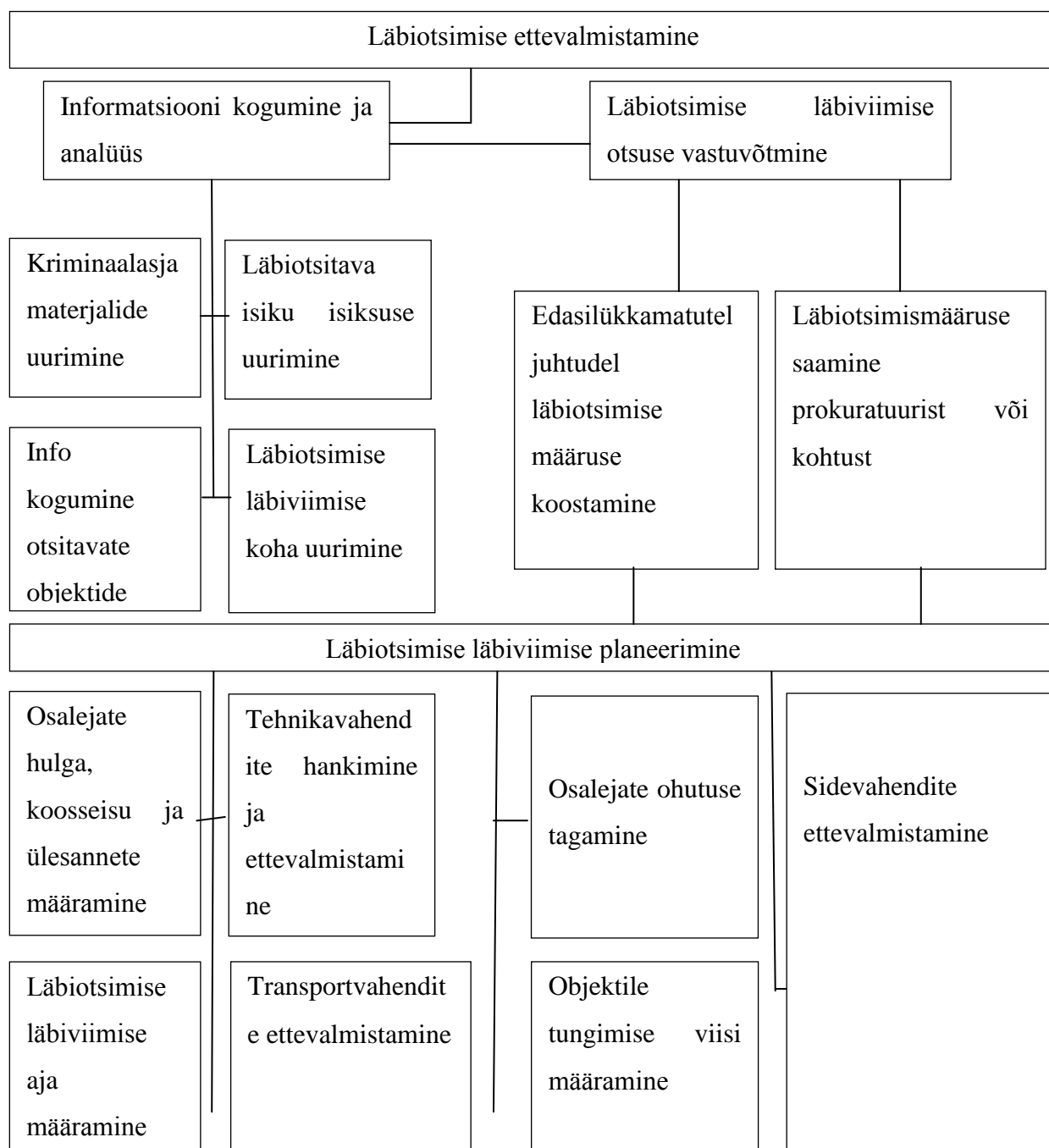
Analüüsides kõiki eelmainitud andmeid, koostab uurija läbiotsimise plaani. Antud etapp koosneb reaalse plaani koostamisest, mida korrigeeritakse objektile saabumisel. Ning ka teistest ettevalmistavatest tegevustest:

---

²⁰ Луценко, О.А. Обыск и выемка. Процессуальный порядок, тактика и доказательное значение .Феникс 2005

Tabel 2. Läbiotsimise ettevalmistamise etapid²¹

²¹ Аверьянова, Т.В., Белкин, Р.С., Корухов, Ю.Г., Россинская, Е.Р. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. Норма 2003

1.3. Läbiotsimise läbiviimine

Läbiotsimise läbiviimise taktika koosneb neljast etapist: ettevalmistav etapp, ülevaatlik etapp, detailne etapp ja fikseerimise etapp²².

Ootamatuse faktor on läbiotsimise läbiviimisel äärmiselt tähtis, seega **ettevalmistamise etapp** seisneb eelkõige läbiotsimisgrupi ootamatus tungimises läbiotsimise läbiotsimiskohale. Selle eesmärgi täitmiseks võetakse ette meetmeid, mis aitavad varjata läbiotsimisgrupi läbiotsimiskoha juurde saabumist. On kasulik jätta läbiotsimisgrupi transpordivahendid läbiotsimise läbiotsimiskohast eemale (näiteks, kui läbiotsimiskohaks on korter, siis transport jäetakse kõrvalmajade hoovidesse nii, et seda ei oleks läbiotsitava korteri akendest näha) ning ühe kaupa ja väikeste gruppidega minnakse läbiotsimiskoha juurde. Samal hetkel piiratakse perimeeter: kui läbiotsimiskohaks on elumaja, korter, kontor või mis iganes ruum. Perimeetri piiramisel jälgitakse läbiotsimiskoha aknaid ja ukse, mille kaudu seal olevad isikud võivad visata välja kriminaalmenetluse jaoks huvi pakkuvaid asitõendeid ning isegi põgeneda.

Tihti peale üritavad läbiotsimiskohas olevad isikud viisakal põhjusel segada läbiotsimisgrupi läbiotsimiskohale sisenemist või vähemalt seda aeglustada selleks, et saada võimalust ja aega hävitada või peita objektile olevad asitõendid. Selleks, et realiseerida ootamatuse faktorit, peab uurija läbiotsimiskohale sisenemise skeemi läbi mõtlema. Kui on alust arvata, et läbiotsimiskohas asuvad relvastatud isikud, on mõttekam kasutada eriuksuse abi. Eriüksuse liikmed sisenevad läbiotsimiskohale kas akende kaudu või ukse lõhkamise teel ja tagavad turvalisuse, seejärel siseneb läbiotsimiskohale läbiotsimisgrupp. Kui ei ole informatsiooni selle kohta, et läbiotsimiskohal viibivad relvastatud isikud, otsimise objektideks ei ole relv ega lõhkekeha ning eriuksuse kaasamine

---

²² Аверьянова, Т.В., Белкин, Р.С., Корухов, Ю.Г., Россинская, Е.Р. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. Норма 2003

ei ole otstarbekas, kasutatakse teisi skeeme. Kõige lihtsam on ära kasutada naabreid („...Te uputate meie korterit!“) või panna ametnikule selga postiljoni või gaasiettevõtte töötaja vorm. Peab arvestama, et kui potentsiaalne kurjategija üürib antud ruumi ja tegemist ei ole põhielukohaga, siis postiljoni jutt selle kohta, et ruumis oleva isiku nimele tuli tähitud kiri, ei ole veenev²³.

Kui läbiotsimiskohas viibiv isik ikka keeldub ust avamast, tuleb kiiresti esitleda ennast, selgitada külastuse eesmärki, ja kui ust ei avata või palutakse oodata mitu minutit, lõhkuda uks või aken ning siseneda läbiotsimiskohale.

Igal juhul siseneb läbiotsimiskohale esimesena julgestusgrupp. Nende ametnike eesmärgiks on läbiotsimiskohas olevate isikute poolt vastupanu osutamisel selle mahasurumine ning läbiotsimise koha ruumide hõivamine ja nendes viibivate isikute üle kontrolli teostamine. Reeglina toimetatakse kõik läbiotsimiskohas isikud ühte ruumi, teostatakse turvakontroll ja tuvastatakse isikute isikusamasus. Mitte ühtegi läbiotsimiskohas olevat isikut ei tohi jätta valveta kuni läbiotsimise lõpuni²⁴.

Kui läbiotsimisgrupi ohutus on tagatud, siseneb läbiotsimisgrupp läbiotsimiskohale, uurija tutvustab ennast viivitamatult, vajadusel näitab ametitõendit ning tutvustab isikule, kelle juures läbiotsimine teostatakse, läbiotsimismäärust allkirja vastu. Isikule selgitatakse, et temal on võimalus vabatahtlikult anda välja otsitavad objektid ja keelatud esemed, kuid isiku nõustumisel ja nende väljaandmisel läbiotsimine ei peatu: tegemist võib olla trikiga, et isik annab midagi välja lootes, et ülejäänud esemed jäävad peidikutesse, kuni uurija rahuneb ning lõpetab läbiotsimise. Samas uurija otsustab, keda jätta läbiotsimiskohta läbiotsimise läbiviimise ajaks ja keda läbiotsimiskohast kõrvaldada.

Ülevaatlik etapp. Antud etapil uurija käib läbiotsimiskoha läbi, tutvub olukorraga: tutvustab ruumide paigutuse, keldri, rõdu, sisseehitatud kappide, sahvrite jne olemasolu. Saadud andmeid arvesse võttes, ta korrigeerib läbiotsimise plaani, määrab läbiotsimise käigu, jagab läbiotsimise tsoone ning isikuid, kes nende tsoonide läbiotsimise eest vastutab, võtab vastu otsusi tehniliste vahendite kasutamisest. Samas uurija selgitab välja,

---

²³ Баев, О.Я. Основы криминалистики. Курс лекций .Экзамен 2001

²⁴ Луценко, О.А. Обыск и выемка. Процессуальный порядок, тактика и доказательное значение .Феникс 2005

kelle kasutuses on läbiotsimiskohas asuvad ruumid või ehitised: mida kasutab isik ise, mida kasutavad tema perekonnaliikmed, mida ja kellele ta annab üürile jne. Saadud andmed kontrollitakse teiste isikute küsitlemisel ning nende andmete põhjal uurija püstitab versioone peidikute võimalikest asukohtadest²⁵.

Isikul, kelle juures läbiotsimine teostatakse, soovitatakse anda vabatahtlikult lukustatud kappide, sahvrite, seifide jms võtmid ning selgitatakse võimalust avada neid sunniviisiliselt. Samal etapil uurija võtab vastu otsuseid lisajõu kaasamisest, vajalike lisavahendite objektile kohale toimetamisest.

Uurija määrab isiku juurde, kelle juures läbiotsimise teostatakse, ametniku, kelle ülesandeks on selle isikuga pideva kontakti loomine ja hoidmine. Sellega täidetakse mitu eesmärki:²⁶

- Isik võib füüsiliselt rünnata uurijat või läbiotsimisgrupi liiget, üritades tekitada füüsilist valu, kehavigastusi, hävitada asitõendeid või uurija dokumente. Sel juhul tema kõrval viibiv ametnik peab rünnet tõkestama.
- Isik võib rünnata uurijat või läbiotsimisgrupi liikmeid vaimselt: üritades juhtida läbiotsijate tähelepanu peidikust või otsimise protsessist kõrvale, temal järsku tekkivad mingisugused „tähtsad“ küsimused uurijale või uurija alluvatele, ta võib karjuda, solvata, nutta, jutustada anekdoote või lihtsalt ajada otsijatega kõrvalist juttu. Sellel juhul tema kõrval oleva ametniku ülesandeks on juhtida endale isiku tähelepanu nii, et ta vahetaks vaimse ründe objekti kõrval viibija ametnikule. Samuti otsijate tähelepanu kõrvalejuhtimiseks võib isik mängida kaasaitamist: võtta kappidest asju välja, liigutada mööblit jms. Isiku kõrval viibija ametnik peab neid tegevusi takistama ning jälgima, et isikul üldse ei oleks võimalust midagi puutada, kuna lisaks asjade vahel võib olla relv või lõhkekeha, millega isik võib rikkuda läbiotsijate või enda tervist. Samuti isiku nii vaimse kui ka füüsilise ründe

---

²⁵ Герасимов, И.Ф., Драпкина, Л.Я.. Криминалистика . Высшая школа 1994

²⁶ Аверьянова, Т.В., Белкин, Р.С., Корухов, Ю.Г., Россинская, Е.Р. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. Норма 2003

eesmärgiks võib olla teadlik tervisekahjustuste saamine selleks, et hiljem kasutada neid uurija vastu.

- Isiku kõrval viibiv ametnik peab pidevalt jälgima isiku reaktsioone ja kehakeelt selleks, et märgata hetki, kui isik, nähes, et otsija läheneb peidukoha juurde, hakkab närvitsema. Jälgimine peab olema pidev, kuid isiku jaoks täiesti märkamatu. Peab märkima, et antud eesmärgi täitmiseks isik peab küll nägema otsimise protsessi kuid temal ei tohi olla võimalust läbiotsimise protsessi sekkuda. On olemas ka „suulise luure“ võimalus, mis põhineb isiku reaktsioonide ja kehakeele jälgimisel, kuid sel juhul uurija ei lähene esemete võimalike peidukohtade juurde, kuid selgelt (nii, et isik, kelle juures teostatakse läbiotsimist, seda kuuleks) annab alluvatele korraldusi tähelepanelikumalt kontrollida konkreetset kohta või kohtasid ja samas jälgib isiku reaktsioone ning kehakeelt.

Detailne etapp seisneb eelkõige otsimises. Läbiotsimise planeerimisel ja teostamisel peab uurija saama aru kurjategija loogikast: otsustades küsimust kas peita ese või mitte, kurjategija lähtub kõigepealt sellest, kas ta saab tõepäraselt välja selgitada teatud asja valdamist või mitte. Kindlasti peidetakse tulirelvi, kuriteo toimepanemiseks omavalmistatud riistu, valemõõtmete komplekte, keelatud aineid ja nende lähteaineid, keelatud esemeid, suure väärtusega asju, blankette, pitsateid jms.

Tihti peale ei peideta mõningaid kuriteo toimepanemise vahendid ja varastatud esemed, kuna kurjategija võib selgitada nende valdamist olmeotstarbega, näiteks, tööriistad: (nuga, kirves, saag, kruvikeeraja) ja väikeses koguses varastatud esemed (üks müts, paar kindaid, pudel viina). Kurjategijad tegelevad harva kuritegelikul teel saadud väheväärtuslike ja vähetähtsate asjade peitmisega (pastapliiats, võtmehoidaja, taskukalender jne)²⁷.

Reeglina, kui kurjategija valmistub võimalikuks läbiotsimiseks, peidikute valimisel või ehitamisel eeldab ta läbiotsimisgrupilt selliseid emotsioone ja tundeid, nagu väsimus (peidik asub raamatu sees keset raamaturiiulit), mustuse kartlikkus (peidik asub prügikastis

---

²⁷ Балашов, Д. Н., Балашов, Н.М., Маликов, С.В. Криминалистика. Инфра-М 2005

või välitualeti põhjas) või delikaatsust (peidik asub lapse/ haige inimese voodi madratsi sees või naise aluspesulaeka põhjas)²⁸.

Lähtudes olustikust ja asjaoludest uurija valib otsimisviisi, mis sõltub otsimise suunatusest, haaramisest ja iseloomust.

Suunatuse järgi otsimismeetodi valimine sõltub eelkõige läbiotsimiskoha suurusest ja kujust ning läbiotsimisgrupi suurusest ning võib olla vastassuunaline, paralleelne, järjestikune või läbiotsimiskoha tsoonideks jagamisega.

Haaratuse järgi võib otsimine olla täielik, valik – või osaline. Täielikku otsimist kasutatakse siis, kui on vajadust läbi otsida terve läbiotsimiskoha pindala, seda meetodit kasutatakse, kui otsimise objekt on väike ja tema võimalikku asukohta teada ei ole. Valikotsimise kasutamisel otsitakse läbi konkreetsed objekti osad, kui on alust arvata, et otsitav objekt asub konkreetses kohas ning terve läbiotsimiskoha läbiotsimine ei ole otstarbekas. Nimelt, ärandatud sõidukit ei ole mõtet otsida öökapist ja varastatud televiisorit ei ole mõtet otsida raamaturiiulis asuvate raamatute vahelt. Tavalise narkodiileri korteris ei tasu lõhkuda seinu narkoainete otsimisel, sest kui peidik oleks seinas, oleks diiler sunnitud lõhkuma seinas iga kord, kui „kauba“ järgi tuleb „klient“ ning seejärel seinas uuesti remontima. Kui kriminaalasja materjalides esineb andmeid otsitava objekti läbiotsimise kohal paiknemise kohta, kasutatakse viivitamatult valikotsimist. Kui informatsioon objekti paiknemise kohta oli esitatud salajase kaastöötaja poolt, peab olema ettevaatlik ja võimalikule otsitava objekti asukohale peab lähenema aegamööda. Seda selleks, et mitte avalikustada salajast kaastöötajat. Kui valikotsimine ei andnud tulemusi, kasutatakse täieliku otsimise meetodit. Osalist otsimist kasutatakse spetsiifiliste (nt. inimesed ja loomad, nende surnukehad või suuregabriidilised esemed) objektide otsimisel²⁹.

Otsimine oma iseloomult on mitmekülgne ja otsimise viise kombineeritakse: otsida võib visuaalselt, objekti katsumise ja läbi koputamise, uurida metalliotsija, stetoskoobi ja sondi kasutamisel, ümber kallata või ümber puistata mahutites olevad ained, kasutada

---

²⁸ Баев, О.Я. Основы криминалистики. Курс лекций. Экзамен 2001.

²⁹ О.А. Луценко Обыск и выемка. Процессуальный порядок, тактика и доказательное значение 2005

erikoeri, paigutada esemed ümber jne. Peab märkima, et lukustatud ust või ukسلukku võib lõhkuda ainult siis, kui isik, kelle juures läbiotsimine teostatakse, keeldub nende avamisest. On kasulik näidata isikule, kelle juures teostatakse läbiotsimine, veendumist ja asjalikkust. Samuti tehniliste vahendite (metalliotsija, stetoskoop, sond jne) ning erikoerte kasutamine avaldab isikule psühholoogilist mõju selleks, et ta saaks aru, et tema poolt ärapeidetud asju või esemeid leitakse igal juhul. Tegutsemisvalmisoleku demonstreerimisel ei tohi mängida üle: otsimine peab olema süstemaatiline ja põhjalik. Kõik oma kohtadelt võetud asjad, kui need ei kuulu äravõtmisele, tasub panna oma kohtadele tagasi selleks, et hunnik asju ei takistaks läbiotsimisgrupile liikumist. Esemed, mis kuuluvad äravõtmisele, viiakse ühte kohta ning valvatakse.

Võib juhtuda nii, et läbiotsimiskohast saavad avastatud nõ „huvipakkuvad asjad“, mis otseselt ei puutu antud kriminaalasjasse, kuid võivad olla tõenditeks teistes kriminaalasjades. Nende esemete äravõtmisele võivad viidata järgmised asjaolud³⁰:

- Isiku, kelle juures teostatakse läbiotsimine, katsetused vaadeldavat asja hävitada või ära peita ning viia läbiotsimisgrupi tähelepanu sellest kõrvale, asja kontrollimisel närvisoleku avaldumine.
- Kahtlased esemete kombinatsioonid.
- Isiku, kelle juures teostatakse läbiotsimine, kahtlased selgitused eseme kohta (eseme päritolu, soetamise aeg, omadused ja otstarve)
- Avastatud eseme iseärasuste ning otstarbe ja isiku, kelle juures teostatakse läbiotsimine isiksuse, ühiskonna staatuse ning kultuuritasemega vastuolu.
- Esemete füüsilised tunnused, mis viitavad sellele, et need ei kuulu isikule, kelle juures teostatakse läbiotsimist.
- Esemega kahtlane hoidmise viis (peidikus, teiseks esemeks moondamine, ebatavalises kohas hoidmine)

---

³⁰ Аверьянова, Т.В., Белкин, Р.С., Корухов, Ю.Г., Россинская, Е.Р. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. Норма 2003

2. LÄBIOTSIMISE TAKTIKA KASUTAMINE PRAKTIKAS

2.1. Läbiviidud uurimus

Uurimustöö raames viis lõputöö autor läbi empiirilise uurimuse. Intervjuud Politsei- ja Piirivalveameti Ida Prefektuuri Kriminaalbüroo Narva kriminaalpolitseiametnike intervjuueerimise teel selgitas autor välja, kuidas kasutatakse läbiotsimiste ettevalmistamisel ja läbiviimisel kriminalistika taktika võtteid praktikas. Intervjuus osales 11 uurijat, nendest kuuel on töö põhisuunaks kriminaalasjade menetlemine ja viiel jälitustegevus. Intervjuus osalejad olid erineva töökogemusega politseinikud, nende politseiline staaž oli: 1-3 aastat tööstaaži – kaks uurijat, 4-7 aastat tööstaaži – üks uurija, 8- 11 aastat tööstaaži- kolm uurijat, 12 ja enam aastat tööstaaži – viis uurijat.

Intervjuu eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas politseiametnikud kasutavad kriminalistika taktikat läbiotsimiste ettevalmistamisel ja läbiviimisel ning mis asjaolud takistavad taktika kasutamist.

Käesoleva lõputöö raames olid läbi viidud 11 intervjuud Politsei- ja Piirivalveameti Ida Prefektuuri Kriminaalbüroo Narva kriminaalpolitseiametnikega. Intervjuud olid viidud läbi privaatsest Narvas, Vahtra 3 aadressil asuvas Narva politseijaoskonnas ning selle käigus oli lõputöö autori poolt suuliselt esitatud ettevalmistatud küsimused ja küsimused, mis tekkisid intervjuu käigus. Intervjuu raames oli osalejatele esitatud varem ettevalmistatud seitse küsimust (vt Lisa 1). Vestluse käik oli autori poolt konspekteritud A 4 paberilehtedele ning salvestatud digitaalse helisalvestusega, mida töö autor hiljem analüüsis.

2.2. Läbiviidud uurimuse tulemused

Töö autor viis läbi intervjuud, mille käigus oli esitatud rida küsimusi ning sai nendele järgmisi vastuseid:

Esmalt tundis autor huvi küsitletute töötamise kohta kriminaalpolitseis ja kriminalistika taktika teadmiste kohta. Esitades küsimuse: **Kui kaua Teie töötate kriminaalpolitseis?**

Autor sai järgmisi vastuseid:

Ametnik 1: Tööstaaž kriminaalpolitseis 21 aastat.

Ametnik 2: Tööstaaž kriminaalpolitseis 10 aastat.

Ametnik 3: Tööstaaž kriminaalpolitseis 26 aastat.

Ametnik 4: Tööstaaž kriminaalpolitseis 3 aastat.

Ametnik 5: Tööstaaž kriminaalpolitseis 16 aastat.

Ametnik 6: Tööstaaž kriminaalpolitseis 2 aastat.

Ametnik 7: Tööstaaž kriminaalpolitseis 8 aastat.

Ametnik 8: Tööstaaž kriminaalpolitseis 5 aastat.

Ametnik 9: Tööstaaž kriminaalpolitseis 11 aastat

Ametnik 10: Tööstaaž kriminaalpolitseis 15 aastat.

Ametnik 11: Tööstaaž kriminaalpolitseis 17 aastat.

Küsimusele „**Kui palju läbiotsimisi Teie olete läbi viinud või läbiotsimises osalenud viimase aasta jooksul?**“ autor sai järgmiseid vastusi:

Ametnik 1: Viimase aasta jooksul osales neljas läbiotsimises.

Ametnik 2: Viimase aasta jooksul läbiotsimisi läbi ei viinud ega läbiotsimistes ei osalenud.

Ametnik 3: Aasta jooksul viis läbi kolm läbiotsimist.

Ametnik 4: Viimase aasta jooksul viis läbi ühe läbiotsimise.

Ametnik 5: Viimase aasta jooksul viis läbi seitse ja osales kahes läbiotsimises.

Ametnik 6: Viimase aasta jooksul osales viies läbiotsimises.

Ametnik 7: Viimase aasta jooksul osales neljas läbiotsimises.

Ametnik 8: Viimase aasta jooksul viis läbi kaks läbiotsimist.

Ametnik 9: Viimase aasta jooksul osales kolmes läbiotsimises.

Ametnik 10: Viimase aasta jooksul viis läbi kaks läbiotsimist ja osales ühes läbiotsimises.

Ametnik 11: Viimase aasta jooksul osales neljas läbiotsimises

Küsimusele „**Kus ja millal Teie olete õppinud kriminalistika taktikat?**“ autor sai järgmisi vastuseid:

Ametnik 1: Kriminalistika taktikat õppis 1991. a Kohtla- Järve politseikoolis, 1996.a kriminalistika taktika kursustel Ida- Viru prefektuuris, 2001.a Paikuse politseikoolis.

Ametnik 2: Kriminalistika taktikat õpis 2007. Audentese ülikoolis.

Ametnik 3: Kriminalistilist taktikat õppis 1987.a Tallinna miilitsakoolis.

Ametnik 4: Kriminalistika taktikat õpis 2002.a Sisekaitseakadeemias.

Ametnik 5: Kriminalistika taktikat õppis 1992.a Kohtla- Järve politseikoolis ja 1999.a TTÜs.

Ametnik 6: Kriminalistika taktikat õppis 2005.a Paikuse politseikoolis ja 2011.a Sisekaitseakadeemias.

Ametnik 7: Kriminalistika taktikat õpis 2002.a Paikuse politseikoolis.

Ametnik 8: Kriminalistika taktikat õpis 2004.a Paikuse politseikoolis.

Ametnik 9: Kriminalistika taktikat õppis 2002.a Paikuse politseikoolis, 2008.a Sotsiaal-Humanitaarinstituudis.

Ametnik 10: Kriminalistika taktikat õppis 2007.a Sotsiaal- Humanitaarinstituudis.

Ametnik 11: Kriminalistika taktikat õppis 1992.a Kohtla- Järve politseikoolis.

Küsimusele „**Kuidas Teie valmistute läbiotsimise läbiviimiseks? Kas on detaile, millele peaks pöörama eriti suurt tähelepanu?**“ autor sai järgmisi vastuseid:

Ametnik 1: Läbiotsimise ettevalmistamisel uurija tuvastab läbiotsimise objekti sidemeid kriminaalasjas kahtlustatavaga, salajaste kaastöötajate kasutamise teel kogub infot objekti kasutaja võimalustest, elukutsest, sotsiaalsest staatusest.

Ametnik 2: Läbiotsimise ettevalmistamisel uurija selgitab välja läbiotsimise kohta asukoha, kui läbiotsimiskohaks on hoone või korter, kogub infot selle ventilatsiooni – ja suitsutorude asukohast.

Ametnik 3: Läbiotsimise ettevalmistamisel pöörab ametnik suurt tähelepanu läbiotsimise planeerimisele. Isikust, kelle juures viiakse läbi läbiotsimist, kogutakse kõikvõimalikku informatsiooni, isegi kuulujutte.

Ametnik 4: Läbiotsimise ettevalmistamisel ametnik analüüsib kriminaalasja materjale, tuvastab läbiotsimise objekti ja isiku, kelle juures viiakse läbi läbiotsimise, iseärasusi ja sidemeid, kindlasti koostab läbiotsimise plaani. Infolekke vältimiseks viib läbi instruktööri vahetult enne läbiotsimisele väljasõitu.

Ametnik 5: Läbiotsimise ettevalmistamisel ametnik kogub andmeid läbiotsimise objekti ja sellega seotud isikute kohta, kogutud andmeid arvestades koostab läbiotsimise plaani, milles kirjeldab igaühe läbiotsimisgruppi liikme ülesandeid.

Ametnik 6: Ametniku sõnul, läbiotsimise ettevalmistamisel on äärmiselt tähtis koguda võimalikult palju informatsiooni läbiotsimise objektist ja sellega seotud isikutest, kogutud andmete põhjal koostada läbiotsimise plaan, kasutada info kogumiseks salajasi kaastöötajaid.

Ametnik 7: Ametniku arvamusel järgi, läbiotsimise ettevalmistamisel on väga tähtis koostada läbiotsimise objektiga seotud isiku psühholoogiline portree ja koguda sellest isikust ja objektist võimalikult palju andmeid.

Ametnik 8: Ametniku sõnul, läbiotsimise ettevalmistamisel peab koguma informatsiooni läbiotsimise asukohast, isikutest, kelle kasutuses on läbiotsimise objekt, selle omanikust ja nende sidemetest. On kasulik enne läbiotsimiskohale väljasõitu käia objekti asumise kohas ja seejärel planeerida objektile sisenemise viise.

Ametnik 9: Ametniku arvamusel, läbiotsimise ettevalmistamisel peab pöörama tähelepanu isikutele, kelle kasutuses on läbiotsimise objekt, salastatud kaastöötajate kasutamise teel tuvastada nende sidemeid kuritegeliku maailmaga, koguda infot nende võimalustest ja iseloomu iseärasustest.

Ametnik 10: Ametnik arvab, et läbiotsimise ettevalmistamisel peab välja selgitama, kes kasutab läbiotsimise objekti ja kes on objekti omanik tihtipeale need on erinevad isikud) ning koguma andmeid nende sidemete kohta. On alati kasulik info kogumiseks rääkida naabritega ja tuttavatega, kuid küsima peab ettevaatlikult, nii, et reaalne küsimuste eesmärk oleks varjatud.

Ametnik 11: Ametniku arvamuse järgi, läbiotsimise ettevalmistamisel peab koguma võimalikult palju andmeid läbiotsimise objektist ja sellega seotud isikutest, kasulik on käia objekti juures ja koguda informatsiooni sellele sisenemise võimalustest. Eelmainitud andmete põhjal peab koostama läbiotsimise läbiviimise plaani, kuhu kantakse menetlustoimingu käik ja osalejate ülesanded. Instruktaaži läbiviimisel on vaja tutvustada osalejatele nende ülesandeid ja otsitavate objektide kirjelduse.

Küsimusele „**Milliseid taktikalisi võtteid Teie kasutate läbiotsimise läbiviimisel?**“ autor sai järgmisi vastuseid:

Ametnik 1: Läbiotsimise läbiviimisel kasutab kindlasti videosalvestust. Ootamatuse tagamiseks töötab välja legendi, arvestades läbiotsimiskoha kasutaja isiksust. Ametniku sõnul, perimeetri kinni panemine on äärmiselt tähtis ning kindlasti peab olema ainult üks juht- ülejäänud läbiotsimisgrupi liikmed alluvad temale. Instruktaaz viiakse läbi vahetult enne läbiotsimisele väljasõidu selleks, et vältida infoleket.

Ametnik 2: Läbiotsimise läbiviimisel pöörab suurt tähelepanu salajasuse ja ootamatuse tagamisele: viib instruktaaži vahetult enne väljasõitu läbiotsimisele, autot pargib eemal läbiotsimise objektist. Määrab isikut, kes võtab isikut, kelle juures viiakse läbi läbiotsimise, tegemist peab olema kogenud ja füüsiliselt tugeva ametnikuga, kontrolli alla, jälgib isiku reaktsioone ja vajadusel takistab rünnet uurija suhtes. Ülemus läbiotsimise läbiviimisel võib olla ainult üks.

Ametnik 3: Läbiotsimise läbiviimisel peab ametnik vajalikuks panna perimeeter kinni, piirata isiku, kelle juures viiakse läbi läbiotsimist, liikumisvabadust, vajadusel kasutada käeraudu, märkamatu jälgida isiku reaktsioone läbiotsimise käigule.

Ametnik 4: Ametniku sõnul, läbiotsimise läbiviimisel suurt tähelepanu peab pöörama antud menetlustoimingu ootamatuse tagamisele.

Ametnik 5: Ametniku sõnul, läbiotsimise läbiviimisel peab kasutama kõike võimalusi läbiotsimise objektile ootamatuks sisenemiseks. Esimesena siseneb kuulivestides grupp, mis koosneb füüsiliselt tugevatest ametnikest, grupi ülesandeks on vastupanu ilmnemisel see maha suruda ning võtta objekt kontrolli alla. Uurija ja läbiotsimisgrupp sisenevad ainult siis, kui ohutus on tagatud. Peab viima miinimumini isiku, kelle juures viiakse läbi

läbiotsimine, võimalusi segada läbiotsimise läbiviimist ning tekitada läbiotsimisgrupi liikmetele või iseendale kehavigastusi.

Ametnik 6: Ametniku arvamusel, läbiotsimise läbiviimisel peab varjatult lähenema läbiotsimise objekti juurde ning siseneda sellele ootamatult selleks, et objektile oleval isikul ei saaks võimalust hävitada tõendeid. Isiku, kelle juures viiakse läbi läbiotsimine, juurde peab määrama ametniku, kelle põhiliseks ülesandeks on antud isiku püsiv kontrolli all hoidmine, temaga vestlemine ja märkamatu isiku reaktsioonide ning kehakeele jälgimine.

Ametnik 7: Intervjueeritav arvab, et läbiotsimise läbiviimisel kõige suuremat tähtsust omab ootamatuse faktor: „Isiku sotsiaalvõrgustiku kontole oli laetud pilt, millel ta hoiab käes F1 granaadiga sarnast eset, pildi taustal oli kool, kus konto valdaja õpib ning pildil oli pealdis „Teeks ära!“ Antud faktil oli alustatud kriminaalmenetlust avaliku korra raske rikkumise tunnustel, isik toimetati politseijaoskonda. Valvejälitaja küsitles teda. Alaealine rääkis, et granaat ei ole ehtne ning asub tema kodus. Uuriija võttis otsuse teostada läbiotsimise isiku elukohas, kuid ei soovinud teha edasilükkamatut läbiotsimise määrust, jälitusametnik läks prokuratuuri läbiotsimise määruse järgi. Situatsioon oli raskendatud sellega, et kahtlustatav oli alaealine ning oli vajadust kutsuda politseijaoskonda tema ema, mida uurija tegi telefoni teel. Kui jälitusametnik saabus politseijaoskonda tagasi prokurörit saadud läbiotsimise määrusega, olid kahtlustatava ema ja pommigrupp juba politseijaoskonnas. Läbiotsimisele sõitsid uurija, kaks jälitajat, kahtlustatav, tema ema ja pommigrupp kahe Päästeameti ametnikuga. Kui läbiotsimisgrupp sisenes korterisse, selgus, et seal viibivad kahtlustatava isa ja vend ning mõlemad on kursis, et politseinikud tulevad teostama läbiotsimist. Hiljem selgus, et uurija rääkis politseijaoskonda tulnud kahtlustatava emale situatsioonist ja plaanist viia nende korteris läbi läbiotsimise, kahtlustatava emal oli piisavalt võimalusi kasutada enda mobiiltelefoni. Ta helistas abikaasale, rääkis kõik ära ja abikaasa koos teise pojaga ootasid tund aega politseinike tulekut. Granaadikujuline ese oli ära võetud, selgus, et tegemist on demilitariseeritud II maailmasõja F1 granaadiga. Kuid küsimus, kas äravõetud ese on ikka see sama, mis oli sotsiaalvõrgustikus pildi peal, jääb. Antud situatsioon väljus kontrolli alt ja oli potentsiaalselt ohtlik.“

Ametnik 8: Läbiotsimise läbiviimisel peab rohkem pöörama tähelepanu isiku, kelle juures teostatakse läbiotsimine, käitumisele, tema kehakeelele, kuna sellega ta võib, sõltumata enda soovist, anda vihje peidiku asukohale. Samas peab tähelepanelikult kuulama isiku

selgitusi esemete kohta: kust on need saadud, mis on nende otstarve ja omadused jms, sest on kahtlane, kui isik hoiab kodus mingisugust eset, millest temal on umbkaudne ettekujutus.

Ametnik 9: Läbiotsimise läbiviimisel peab sisenema läbiotsimise objektile ootamatult, et selles viibivatel isikutel ei oleks aega tõendite hävitamiseks. Iga läbiotsimise läbiviimisel oleks kasulik kasutada koeri. Kõigepealt jälje – pommi – ja narkokoeri, kes aitavad otsimise objekte ja keelatud esemeid kiiremini avastada, teiseks koer võib kaitsta uurijat isiku, kelle juures toimetatakse läbiotsimist, rünnet või aitab objektile sisenemisel suruda vastupanu maha.

Ametnik 10: Politseiniku sõnul, läbiotsimise läbiviimisel on äärmiselt tähtis ootamatuse moment. Peidikute otsimisel peab arvestama objekti valdaja oskusi ja töökohta. On tähtis aru saada inimese psühholoogiast, läbiotsimise teostamisel peab varjatult jälgima isiku reaktsioone. Samuti isiku kõrval peab läbiotsimise algusest selle lõpuni olema ametnik, kes hoiab teda kontrolli all ja vajadusel tõkestab isiku katsetusi segada läbiotsimise läbiviimist.

Ametnik 11: Politseiniku sõnul, läbiotsimise läbiviimisel, objektile lähenemine peab olema objektile olevate isikute jaoks varjatud ning objektile sisenemine peab olema ootamatu. Pärast objektile sisenemist võetakse kõik seal olevad isikud kontrolli alla, nende vaba liikumine objektile või võimalus midagi puutada peab olema välistatud. Otsimine käib vastavalt läbiotsimise planeerimisel valitud skeemi järgi. Uuriija küsib isikult, kelle juures toimub läbiotsimine, kõik võtmed ning selgitab, et keeldumise korral lukk lõhutakse.“ On psühholoogiliselt tähtis, et läbiotsijatel oleks vähemalt üks raudkang, et isik näeks, et uurija ei tee nalja.“

Küsimusele „**Kas läbiotsimine võib olla ohtlik? Tooge konkreetsed näited**“ autor sai järgmisi vastuseid:

Ametnik 1: „Muidugi, läbiotsimine võib olla ohtlik. Mitu aastat tagasi osalesin läbiotsimises, mille eesmärgiks oli leida korterist varastatud kuldehteid. Läbiotsimise ettevalmistamisel keegi ei kontrollinud, kus korteris elav isik töötab. Kui sisenesime korterisse, ootas meid suur üllatus: korteris oli detonaatoreid ja ammoniiti sellises koguses, et terve kolmekorruseline maja lendaks õhku. Hiljem selgus, et isik töötas „Nobelega“

tehases, kus toodeti ammoniidist lõhkekehasid karjääris lõhkamisööde teostamiseks ning väga hästi oskas ammoniidi kasutada.“

Ametnik 2: Ametniku arvamusel, läbiotsimine on iseenesest ohtlik menetlustoiming, eriti siis kui isik, kelle juures viiakse läbi läbiotsimise, on agressiivne või mitteadekvaatne.

Ametnik 3: Ametniku sõnul, läbiotsimine võib olla ametnike suhtes ohtlik, kuid ohtu võib viia miinimumini läbiotsimise põhjalikuma planeerimise abil.

Ametnik 4: Küsimusele, kas läbiotsimine võib olla ohtlik ja kuidas seda ohtu vältida, vastas ametnik, et läbiotsimise objektile sisenemisel esimesena peab sisse astuma relvastatud ja kuulivestides „ründe-grupp“, kes võtab olukorra kontrolli alla. Ametniku sõnul, isikuga, kelle juures viiakse läbi läbiotsimine, võib vältida konflikti videosalvestuse kasutamise, sest kui isik näeb, et tema käitumist filmitakse, ei hakka ta reeglina vastu.

Ametnik 5: Ametnik arvab, et läbiotsimine on iseenesest ohtlik menetlustoiming, sest kõike ette näha ei saa ja mitte kunagi ei tea, mis võib juhtuda: „Mitu aastat tagasi oli alustatud kriminaalasi KarS§ 263 tunnustel. Üks psüühiliselt haige inimene laskis oma eramaja aknast õhupüssist tänaval liikuvaid inimesi. Samuti laekus informatsioon sellest, et antud isikul on kodus registreerimata tulirelv. Võeti vastu otsus teostada edasilükkamatu läbiotsimine, formeeriti ründe- ja läbiotsimisrühmad, kuid ei olnud aega läbiotsimise objektiga tutvuda. Läbiotsimisgrupi objekti juurde saabumisel selgus, et tegemist on vallutamatu kindlusega: ümber eramaja territooriumi oli ehitatud kolmemeetri kõrgune aed, mille peal asus okastraat. Olukord oli raskendatud ka sellega, et majas olev isik märkas läbiotsimisgrupi saabumist ja hakkas laskma nende pihta õhupüssist. Õnneks, naabermaja juures käis ehitus ja seal asus buldooser. Eelmainitud buldooseri abil lõhuti aed ning ründe-grupp sisenes territooriumile. Sama buldooseri kasutati metallukse eemaldamiseks. Isik osutas kinnipidamisel vastupanu, läbiotsimise tulemusena oli majast leitud registreerimata tulirelv.“

Ametnik 6: Politseiametniku arvamuse järgi, läbiotsimine on ohtlik menetlustoiming, kuid õige taktika kasutamise abil võib oht vähendada: „Isik tuli politseisse ja rääkis, et tema tuttaval on korteris registreerimata sileraudne jahipüss, andis ütlusi selle kohta. Prokuröri oli teavitatud edasilükkamatust läbiotsimisest telefoni teel, läbiotsimismeeskond sõitis kohale. Kohale saabumisel, kui isikule oli tehtud ettepanek anda vabatahtlikult välja tulirelva ja laskemoona, ütles isik „muidugi- muidugi“, ja läks öökapi juurde. Uuriija vaatas rahulikult seda pealt, isiku liikumine oli tõkestatud jälitajate poolt, öökapist leiti 10 tk 12.

kaliibri jahipadrunit. Isik väitis ausate silmadega, et temal midagi enam ei ole. Uurija võttis vastu otsuse otsida korter läbi ning läbiotsimise käigus oli avastatud korterist ca 500 jahipadrunit, püssirohtu 2 kg koguses, jahipadrunitite laadimisseadmed ja kaks laetud F1 granaadi. Mis võinud juhtuda, kui isikul oleks avanenud võimalus võtta granaadid kätte?“

Ametnik 7: Politseiametniku arvamuse järgi, läbiotsimine on ohtlik menetlustoiming, kuid õige taktika kasutamise abil võib oht vähendada.

Ametnik 8: Ametniku arvamusel, läbiotsimine võib olla ohtlik siis, kui selle planeerimisel ei võetud arvesse tähtsaid detaile. Põhjaliku planeerimisega võib ette näha ohutegureid ning võtta ette meetmeid ohu ärahoidmiseks.

Ametnik 9: Läbiotsimine võib olla ohtlik, kuna tegemist on menetlustoiminguga, mis omab sundiseloому ja riivab kodu puutumatus, tihtipeale see vihastab inimesi. Teiseks, kui meie teostame läbiotsimist ja isikul on peidus midagi sellist, mille eest ta võib minna vangi väga kauaks, võib tekkida olukord, kui isikul „ei ole midagi kaotada“ ja ta muutub väga ohtlikuks.

Ametnik 10: Ametnik arvab, et läbiotsimine on iseenesest ohtlik menetlustoiming kuna toimub ettevalmistamata ja tundmatu territooriumil, ja ei ole võimalik ette näha kõike võimalikke asjaolusid.

Ametnik 11: „Kunagi laekus info, et linnast väljaspool on puidust aiaga piiratud territoorium, kus tegeldakse varastatud asjade kokkuostuga ja edasimüümisega. Võeti vastu otsus viia seal läbiotsimine läbi. Saime prokurorilt vastava määruse. Kogusime võimalikult palju andmeid territooriumi valdajast, tuvastasime tema sidemeid, mina olin läbiotsimisgrupi liige. Kui jõudsime kohale kell kuus hommikul, nägime, et territoorium on puidust aiaga piiratud ja värav on lukustatud. Ronisime üle aia ning selgus, et eelmainitud territooriumil jookseb ringi kaukaasia lambakoer. Ühesõnaga, näitasime töötöendeid ja tutvustasime visiidi eesmärki aia otsas istudes.“

Küsimusele „**Kas on läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel taktika kasutamist segavaid faktoreid? Tooge konkreetsed näited**“ autor sai järgmisi vastusi:

Ametnik 1: Küsimusele taktika kasutamise segavatest faktoritest nimetas ametnik järgmisi probleeme: ressursside puudus: kõrge töökoormus ja inimkoosseisu vähesus ei võimalda kriminalistika taktika võtteid täielikus mahus kasutada. Ülemuste poolt antud ülesanded on

mõnikord ebareaalsed: oli juhtumeid, kui suure objekti läbiotsimisel osales 2 ametnikku. Mõnikord kriminalistika taktikat kasutatakse vähe läbiotsimise formaalsuse pärast: läbiotsimine viiakse läbi prokuratuuri nõudmisel: „... linnukese pärast.“ Kirjandust, mis puudutaks menetlustoimingute ettevalmistamise ja läbiviimise taktikat on vähe või on seda raske kätte saada.

Ametnik 2: Ametniku sõnul, läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel kriminalistika taktika kasutamist piiravateks teguriteks on temaatilise kirjanduse, (uurijad kasutavad läbi vigade omandatud kogemusi), koolituste , ressursside puudus (aega ja töötajaid on vähe)

Ametnik 3: Kriminalistilise taktika kasutamise segavateks teguriteks läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel nimetas ametnik kriminalistika taktika koolituste puudust. Ametniku sõnul, läbiotsimine – ei ole nõ „igapäevane“ menetlustoiming ja alati toob kaasa stressi nii uurija kui ka isiku, kelle juures viiakse läbi läbiotsimise, suhtes.

Ametnik 4: Politseiametnik arvab, et läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel kriminalistika taktika kasutamist segab eelkõige ressursside puudus: aega ja inimesi on vähe. Tihtipeale taktika kasutamist segavad ülemused, kes ei valda informatsiooni, kuid nõuavad kiiret tulemust. Ametniku sõnul, puudub temaatiline kirjandus ja algaja uurija õpib taktika aluseid katselisel teel, mis rikub kriminaalasja uurimisprotsessi.

Ametnik 5: Põhiliseks kriminalistilise taktika kasutamist segavaks asjaoluks ametnik nimetas inimõiguste liiga palju arvamusi, ülemused annavad põhjendamatu korraldusi vaatamata sellele, et informatsiooni täies mahus ei valda. Samuti ametniku sõnul, temaatiline kirjandus ei ole kättesaadav.

Ametnik 6: Läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel kriminalistilise taktika segavatest faktoritest nimetas ametnik uurijate madalat taktikaliste oskuste taset: „Muidugi, isikud, kes valmistavad ette ja viivad läbi läbiotsimisi, peavad olema koolitatud ja omama korralikke teadmisi antud valdkonnas. Samas mõnedel uurijatel on kõik vajalikud oskused ja teadmised olemas ning läbiotsimise taktikast võivad nad väga palju jutustada kabinetis istudes. Kui läheb asjaks, unustavad kõik ära.“

Ametnik 7: Ametniku arvamusel, läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel kriminalistika taktika kasutamist piiravad tegurid seisnevad kõigepealt uurija väikeses töökogemuses. Samas ametnik märkab, et viimaste aastate jooksul on ta kuulnud palju korraldatavatest politseitaktika koolitustest, kuid kriminalistika taktika koolitustest ei olnud kuulnud mitte kordagi.

Ametnik 8: Läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel taktika kasutamist segab eelkõige ressursside puudus: kui inimesi ja aega on vähe, on mõnede taktikaliste võtete kasutamine lihtsalt võimatu (näiteks, perimeetri kinni panemine).

Ametnik 9: Taktika kasutamist läbiotsimise planeerimisel ja läbiviimisel segab eelkõige ressursside puudus. Kui läbiotsimisgrupp on väike, võib objekti läbiotsimine võtta väga palju aega ja otsimisprotsessi hakkab segama otsijate väsimus.

Ametnik 10: „Kriminalistikalise taktika võtete põhjalik kasutamine on tihtipeale raskendatud ressursside puudusega, nimelt kõrge töökoormuse tõttu, kui korraga on 80 kriminaalasja menetluses, on raske leida aega selleks, et põhjalikult läbi mõelda menetlustoimingu läbiviimise taktikat. Lisaks, läbiotsimine ei ole igapäevane menetlustoiming ja mõnikord lihtsalt unustad midagi ära.“

Ametnik 11: Ametniku arvamuse järgi, uurijatel on piisavalt teadmisi kriminalistika taktikast: „Mõnedel on isegi haridus seotud kriminalistikaga. Lihtsalt, aja jooksul inimesel on loomulik unustada seda, mida ta igapäevaselt ei kasuta. Teadmised vajavad värskendamist“

2.3. Läbiviidud uurimuse tulemuste analüüs

Autori poolt läbiviidud uurimusega saadud tulemuste analüüsi käigus selgus, et enamus intervjueritud kriminaalpolitseinikest omavad ettekujutuse sellest, mis on kriminalistika taktika ning teavad selle aluseid. Autori arvates, mõnede ametnike teadmised vajavad värskendamist. Intervjuude läbiviimise käigus autor märkas, et info kogumiseks läbiotsimise ettevalmistamise staadiumil uurijad, kelle töö põhisuunaks on kriminaalasjade menetlemine, pööravad rohkem tähelepanu kriminaalasja materjalide ja andmebaaside kasutamisele ning uurijad, kelle töö põhisuunaks on jälitustegevus, informatsiooni kogumisel kasutavad rohkem salajastelt kaastöötajatelt saadud andmeid.

Kõik intervjueritud ametnikud arvavad, et enne läbiotsimise läbiviimist peab koguma informatsiooni läbiotsimise objektist ja sellega seotud isikutest, kuus uurijat eristavad läbiotsimise ettevalmistamisel läbiotsimise plaani koostamist. Ainult kahe uurija

arvamusel, läbiotsimise ettevalmistamisel on tähtis käia läbiotsimise objekti juures objektile sisenemisvõimaluste väljaselgitamiseks.

Seitse uurijat arvab, et läbiotsimise ootamatus isiku, kelle juures seda teostatakse, jaoks on tähtis ning toovad erinevaid taktikalisi võtteid infolekke vältimiseks ning ootamatuse tagamiseks. Samas ainult neli uurijat rääkis, et peab takistama isiku, kelle juures viiakse läbi läbiotsimist, võimalusi vabalt liikuda, käeraudade kasutamist eristas ainult üks uurija. Samas viie uurija sõnul, läbiotsimise käigus peab märkamatu jälgima isiku, kelle juures toimetatakse läbiotsimist, reaktsioone ja kehakeelt.

Kõik intervjuueeritud ametnikud ütlesid, et läbiotsimise läbiviimine on seotud ohuga läbiotsijate suhtes, seitse uurijat rääkis, et läbiotsimine võib olla ohtlik ja neli uurijat ütles, et läbiotsimine on iseenesest ohtlik menetlustoiming. Nelja uurija poolt olid toodud näited oma praktikast, kus taktikaliselt nõrga läbiotsimise ettevalmistamise tulemusel läbiotsimise läbiviimise käigus tekkis oht ametnike tervisele ja elule. Üks uurija tõi näite oma praktikast, milles läbiotsimise teostamisel läbiotsimise korraldaja poolt tehtud taktikalise vea pärast tekkis potentsiaalne oht, kuid viga oli parandati teiste töötajate poolt.

Peab märkima, et antud lõputöö autor osales 7 ametniku poolt näiteks toodud läbiotsimises ning selle läbiotsimise läbiviija oli samuti antud uurimuse käigus intervjuueeritud ja intervjuu käigus eristas ootamatuse faktori kõrget tähendust läbiotsimise läbiviimisel.

Enamus küsitletud uurijatest peab peamisteks läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel kriminalistilise taktika segavateks asjaoludeks ressursside puuduse. Nende arvamusel, kriminalistikalise taktika korralikuks kasutamiseks ei ole suure töökoormuse tõttu piisavalt aega ja inimkoosseisu. Samuti kaheksa uurijat arvab, et puudub läbiotsimise ettevalmistamise ja läbiviimise taktikat puudutav kirjandus või see ei ole kättesaadav, samas märgivad vajadust läbi viia temaatilisi koolitusi antud valdkonnas teadmiste värskendamiseks. 3 ametniku arvamuse järgi, teadmised läbiotsimise ettevalmistamise ja läbiviimise taktika valdkonnas vajavad värskendamist just sellepärast, et läbiotsimine ei ole nõ „igapäevane“ menetlustoiming ja seda viiakse läbi harva. 7 ametniku sõnul taktikaliste võtete kasutamine läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel on raskendatud uurijate väikese kogemuse tõttu.

Läbiviidud uurimuse tulemuste analüüsi põhjal autor jõuab järeldusele, et ametnike poolt intervjuu käigus toodud situatsioonides oht ametnike tervisele ja elule oli põhjustatud

läbiotsimise ettevalmistamise ja läbiviimise kriminalistikalise taktika nõuete rikkumisega. 1 ametniku poolt jutustatud juhtumi kohta, kus läbiotsimise käigus isiku korterist oli läbiotsimisgrupi jaoks täiesti ootamatult avastatud suur kogus lõhkeaineid ja detonaatoreid, autor arvab, et tegemist oli läbiotsimise planeerimise, nimelt andmete kogumise etapil tehtud veaga. Viga seisnes selles, et väga tähtsad andmed, mis puudutasid läbiotsimise objekti valdaja eriala ja töökohta, jäid tuvastamata, seega ka arvestamata läbiotsimise planeerimisel.

7 ametniku poolt toodud juhtumi kohta, kus lõhkeeseme avastamise eesmärgil ametnikud korraldasid läbiotsimise, kuid objektile sisenemisel selgus, et objektile oled isikud juba ammu teavad uurija plaani ja nendel oli piisavalt aega valmistuda läbiotsimiseks ette. Autor arvab, et tegemist oli samuti taktikalise veaga. Loomulik, oli situatsioon raskendatud sellega, et kriminaalasjas kahtlustatav on alaealine ja seadus ei luba toimetada läbiotsimist alaealiste juures. Kuid uurija rääkis politseijaoskonda kutsutud kahtlustatava emale oma plaanidest viia tema korteris läbi läbiotsimise enne seda kui läbiotsimise määrus oli valmis. Oma tegevustega rikkus uurija läbiotsimise ettevalmistamise taktikalisi nõudeid, lisaks pärast juttu läbiotsimise kohta, andis uurija emale võimaluse kontrollimatult kasutada enda mobiiltelefoni. Naisterahvas seda võimalust kasutas ja helistas oma abikaasale. Sellel momendil tekkis infoleke ja situatsioon väljus kontrolli alt välja, kuna kodus olev abikaasa sai võimaluse kas peita granaat ümber, asendada granaat mulaažiga või isegi valmistada rünnet politseinike suhtes. Läbiotsimise suhtes põhimõtteline ootamatuse faktor kaotas jõu.

5 ametniku poolt jutustatud juhtumi kohta, kus läbiotsimise objekti juurde saabumisel, selgus, et ametnikel ei ole võimalust siseneda territooriumile, autor arvab, et tegemist oli läbiotsimise ettevalmistamise taktika nõuete rikkumisega, kuna andmeid ei olnud kogutud, sisenemise viis ei olnud planeeritud ning vajalikke tööriistu ei olnud kaasa võetud. Objektile oled isik sai võimaluse läbiotsimisgruppi märgata ning valmistuda vastupanu osutamiseks.

11 ametniku poolt jutustatud juhtumi kohta, kus läbiotsimise objektile saabumisel, ootamatult selgus, et objekti valvab kaukaasia lambakoer, autor arvab, et tegemist oli läbiotsimise ettevalmistamise taktika rikkumisega, kuna väga tähtsad andmed, mis puudutasid läbiotsimise objektile valvekoera olemasolu, jäid tuvastamata, seega ka arvestamata läbiotsimise planeerimisel.

Lõputöö autor jõuab järeldusele, et taktikaliselt õigesti ettevalmistatud ja läbiviidud läbiotsimine võib aidata koguda ümberlukkamatuid tõendeid kriminaalasjas ning vältida või viia miinimumini läbiotsimise läbiviijate suhtes ohu.

KOKKUVÕTE

Tänapäevases maailmas areneb kuritegevus kiiresti ja pidevalt. Kurjategijad koguvad ja kasutavad enda ja oma „kolleegide“ teadmisi ning kogemusi kuritegude toimepanemiseks. Nende professionaalsus tõuseb, nad töötavad välja uuemaid kuritegude toimepanemise skeeme, kasutavad nende toimepanemiseks kaasaegseid vahendeid ja seda kõike selleks, et üle kavaldada õiguskaitse süsteemi ametnikud ja pääseda karistusest.

Kuritegevusega võitlemine on seotud kurjategijate võtetest, nõksudest ja isegi otsesest vastupanust jagu saamisega. On nii objektiivseid kui ka subjektiivseid raskusi. Kõige teravamalt ilmneb kurjategija ja uurija vastasseis kuriteo kohtueelsel uurimisel. Vaatamata sellele, kui hoolikalt kurjategija valmistub kuriteo toimepanemiseks, varjab või hävitab jälgi pärast kuriteo toimepanemist, ei osata enamasti või ei saa ta ette näha ja hävitada kõike, mis võiks olla tema vastu tõendiks. Juhindudes sellest, hoolikalt planeeritud, ettevalmistatud ja läbiviidud läbiotsimine võib anda uurijale ümberlökkamatuid tõendeid, mis aitavad kurjategijat paljastada ning kuritegu avastada. Protsessuaalselt, taktikaliselt ja psühholoogiliselt on läbiotsimine väga keeruline sundiseloomuga menetlustoiming ja selle rakendamine piirab oluliselt läbiotsitava põhiõigusi ja vabadusi, kuid annab kõrgemaid tulemusi tõendite kogumises ja selle mittekasutamine on mõnikord lihtsalt võimatu.

Antud lõputöö eesmärgiks oli uurida, milliseid taktikalisi võtteid võib ja peab kasutama läbiotsimise ettevalmistamisel ning läbiviimisel ja millised faktorid võivad seda takistada. Läbitöötatud teaduslikele allikatele tuginedes, lõputöö esimeses peatükis on autor esitanud läbiotsimise ettevalmistamisele ja läbiviimisele esitatavaid taktikalisi nõudeid ja soovitusi.

Lõputöö teises peatükis autor analüüsis Politsei- ja Piirivalveameti Ida Prefektuuri Kriminaalbüroo Narva kriminaaltalituse läbiotsimiste ettevalmistamisel ja läbiviimisel taktikaliste võtete kasutamise praktikat ja tegi järeldusi.

Samas autor leiab, et antud lõputöö hüpotees: „Taktikaliselt õigesti ettevalmistatud ja läbiviidud läbiotsimine võib aidata koguda ümberlökkamatuid tõendeid kriminaalasjas

ning vältida või viia miinimumini läbiotsimise läbiviijate suhtes ohu“ on tõestatud nii teadusliku analüüsi kui ka empiirilise uuringu läbiviimise teel.

Lõputöö raames läbiviidud uurimuse tulemuste analüüsi teel autor selgitas välja, et läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel kriminalistikalise taktika nõuete ja soovitude kasutamine on tihtipeale raskendatud ressurside puudusega ja ebapiisavate uurijate teadmistega kriminalistika taktika valdkonnas. Kahjuks, ressurside puudus eesti politseis ei ole kergesti lahendatav probleem. Loomulik, et suhteliselt kõrge kuritegevuse tase ja inimkoosseisu puudus põhjustavad kriminaalpolitsei ametnike töökoormuse suurenemise. See omakorda, võtab aja, mis on äärmiselt vajalik läbiotsimise taktikaliselt õige ettevalmistamise ja läbiviimise jaoks, mis on arvestatav puudus.

Kuna enamus intervjueritud uurijatest leiab, et kaasaegne kriminalistika taktika valdkonda puudutav kirjandus puudub või ei ole kättesaadav. Samas politseis on teenistuses inimesi, kes omab, näiteks, majandusalast kõrgharidust ning kriminalistikat pole varem õppinud, seega autori ettepanekud on:

- Koostada politseiteatmik, mis sisaldab läbiotsimise ettevalmistamise ja läbiviimise kriminalistika taktika soovitusi.
- Viia läbi nii teoreetilisi kui ka praktilisi koolitusi, mille abil ametnikud saaksid tõsta enda kriminalistika taktika oskuste taseme.

Läbiviidud uurimusega on lõputöö autor täitnud püstitatud uurimusülesandeid ja saavutas püstitatud eesmärgi.

РЕЗЮМЕ

Дипломная работа студента Академии внутренней безопасности Вячеслава Брайма на тему – „Тактика подготовки и проведения обыска в уголовном производстве“ написана на 41 страницах, на эстонском языке.

В данной работе автор говорит о природе такого процессуального действия, как обыск в рамках уголовного дела, и применяемым к нему законодательством требованиям, рассматривает стадии проведения и подготовки обыска и описывает применяемые для повышения эффективности данного следственного действия тактические приемы.

Основной целью данной работы являлось выяснить, какие тактические приемы возможно использовать при подготовке и проведения обыска и какие обстоятельства способны помешать их использованию. Так же в процессе исследовательской работы автор отвечал на вопросы, какие приемы криминалистической тактики используются следователями Нарвского криминального подразделения криминального бюро Идаской префектуры Департамента полиции- и погранохраны, помогает ли использование приемов криминалистической тактики при проведении обыска расследованию уголовного дела и способно ли следование рекомендациям криминалистической тактики снизить степень риска при проведении вышеуказанного следственного действия в отношении здоровья и жизни лиц, проводящих обыск.

Для достижения поставленной цели и задач автором было проанализировано 14 различных научных источников и 2 законодательных акта, так же были проведены анонимные интервью с 11 служащими нарвского подразделения криминальной полиции, из которых шестеро имеют в качестве основного направление работы расследование уголовных дел и пятеро занимаются оперативно- розыскной работой.

Дипломная работа состоит из двух глав и одного приложения. В первой главе данной работы автор рассматривает природу обыска как следственного действия, условия и причины его проведения, рассматривает предъявляемые к подготовке обыска требования криминалистической тактики, стадии проведения обыска и тактические особенности их проведения.

Во второй главе говорится об исследовании использования чиновниками нарвской криминальной полиции приемов криминалистической тактики при подготовке и проведении такого следственного действия как обыск а так же о факторах, мешающих использованию тактических приемов при подготовке и проведению обысков.

На основе изученных теоретических источников и анализа полученной в ходе интервью информации были сделаны заключения.

Анализируя полученные в результате анализа результатов исследования, автор пришёл к выводу, что зачастую полноценное использование приемов криминалистической тактики при подготовке и проведении обыска ограничено недостаточными ресурсами и недостаточными знаниями следователя основ криминалистической тактики. К сожалению, недостаток ресурсов полиции Эстонии не является легко разрешимой проблемой. Естественным является то, что при относительно высоком уровне преступности и недостатке кадров, неизбежно происходит повышение рабочей нагрузки, которое, в свою очередь, создает дефицит времени, так необходимого для тактически грамотных подготовки и проведению обыска.

По причине того, что подавляющее большинство респондентов во время интервью заявляло об осязаемом недостатке тематической литературы по криминалистической тактике или ее недоступности, автор делает предложение выпустить для служебного пользования справочник по криминалистической тактике, который может содержать рекомендации по тактически грамотной подготовке и проведению различных следственных действий.

Так же нужно учесть, что на полицейской службе состоит достаточно людей, которые, например, имеют высшее экономическое образование и криминалистику ранее нигде не изучали. Для таких сотрудников, без соответствующего обучения, единственным источником знаний являются интуиция и опыт- как свой, так и коллег. По причине того, что приобретение опыта расследования преступлений и проведения следственных действий требует большого количества времени, а преступность не ждет, автор предлагает провести для подобных сотрудников обучающие курсы по криминалистической тактике проведения следственных действий.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

1. Kriminaalmenetluse seadustik RT I 2003, 27, 166 välja otsitud veebilehelt https://www.riigiteataja.ee/akt/122032013017_01.01.2013.a
2. Аверьянова, Т.В., Белкин, Р.С., Корухов, Ю.Г., Россинская, Е.Р.. Криминалистика. Учебник для ВУЗов. Норма 2003.
3. Kriminaalmenetluse seadustik RT I 2003, 27, 166 välja otsitud veebilehelt https://www.riigiteataja.ee/akt/122032013017_01.01.2013.a
4. Н. Lindmäe., Menetlustaktika I, Tallinn 1995.
5. Ищенко, Е.П. Криминалистика. Краткий курс . Инфра-М 2004
6. Васильев, А.Н. Криминалистика 1971
7. Öpik, R. Kriminalistikaline taktika ja tehnoloogia I. Sisekaitseakadeemia 1998
8. Балашов, Д. Н., Балашов, Н.М., Маликов, С.В. Криминалистика. Инфра-М 2005.
9. Луценко, О.А. Обыск и выемка. Процессуальный порядок, тактика и доказательное значение .Феникс 2005
10. Олейник, П.А., Сорока, В.А. Руководство для следователей Юридическая литература 1992.
11. Баев, О.Я. Основы криминалистики. Курс лекций .Экзамен 2001
12. Герасимов, И.Ф., Драпкина, Л.Я.. Криминалистика . Высшая школа 1994

LISAD

Lisa 1. Intervjuus kasutatud küsimused

1. Kui kaua Teie töötate kriminaalpolitseis?
2. Kui palju läbiotsimisi Teie olete läbi viinud või läbiotsimises osalenud viimase aasta jooksul?
3. Kus ja millal Teie olete õppinud kriminalistika taktikat?
4. Kuidas Teie valmistute läbiotsimise läbiviimiseks? Kas on detaile, millele peaks pöörama eriti suurt tähelepanu?
5. Milliseid taktikalisi võtteid Teie kasutate läbiotsimise läbiviimisel?
6. Kas läbiotsimine võib olla ohtlik? Tooge konkreetsed näited.
7. Kas on läbiotsimise ettevalmistamisel ja läbiviimisel taktika kasutamist segavaid faktoreid? Tooge konkreetsed näited.